

Židovská obecná škola Bezručice

1873 – 1882

Inventář

Číslo EL NAD: 1076
Evidenční číslo pomůcky: 314

Obsah

Úvod.....	3
I. Vývoj původce archivního souboru.....	3
II. Vývoj a dějiny archivního souboru.....	4
III. Archivní charakteristika archivního souboru.....	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru.....	4
V. Záznam o uspořádání archivního souboru.....	4
Příloha č. 1 – Seznam použitých pramenů a literatury.....	5
Příloha č. 2 – Seznam použitých zkratk.....	6
Inventární seznam.....	7

Úvod

I. Vývoj původce archivního souboru

Židovské školy byly v Čechách zřizovány v místech s početnějšími židovskými komunitami, resp. při židovských obcích. Po zavedení říšského zákona č. 52/1869 Ř. z. o obecných (v českém překladu někdy národních) školách bylo základní školství stanoveno jako interkonfesijní a zůstává otázkou, na základě jakého legislativního podkladu židovské školství fungovalo. Vzhledem k dikci zákona totiž připadá v úvahu jediné provozování židovské školy jako zřízené a vydržované soukromou fyzickou osobou, tj. některými rabíny, resp. kvalifikovanými členy židovské obce.

V Bezručicích vznikla vlastní škola pro obyvatelstvo židovského vyznání nejpozději v 18. století, neboť k r. 1738 je doložen „Jonas Davidt, školní mistr a rabín v Bezručicích“. K r. 1783 prameny dokládají učitele Jacoba Moysesese činného přímo v Bezručicích a další dva učitele na bezručickém panství, Seliga Veita v městečku Lestkově a Samuela Tobiase ve Skupči.

Soupis židovských rodin z r. 1793 uvádí v Bezručicích 11 rodin o celkem 69 členech. Mezi zapsanými figuruje i „Schullehrer“ Samuel Wal(ler)stein. Židovské rodiny s početným potomstvem byly zaevidovány i v městečku Lestkově a dalších 9 vsích bezručického panství: Krasíkově, Okrouhlém Hradišti, Dolním Jamném, Horních Kozolupech, Krsech, Pláni, Skupči, Cebivi a Olbramově. Ve třech z uvedených lokalit (Skupeč, Lestkov, Cebiv) pak byli mezi židovským obyvatelstvem zapsáni tři obyvatelé, u nichž bylo jako prostředek obživy uvedeno: „Schullehrer“.

Výuky v Bezručicích se tedy velmi pravděpodobně zpočátku účastnili kromě místních i potomci židů z některých dalších vsí v okolí. Během 19. století pak mělo vlastního učitele po kratší či delší dobu 7 obcí z výše uvedených.

Po smrti Samuela Wal(ler)steina v r. 1802 byli v 19. století zaznamenáni učitelé: Löbl Löwy Picker (1802-1805), Joachim Wolfner (1826), Alexander Löwy (1851-1853 a 1867), Wilhelm Abeles (1873), David Amobach (1873), Joachim Katz (1874). Vyučování v Bezručicích patrně probíhalo v domě rabína, zmínky o vlastní školní budově se nedochovaly.

Židovská obecná škola (Israelitische Volksschule – viz razítka na titulních stranách knih) se dle pozdější poznámky ve školní matrice měla nacházet v domě čp. 76, v němž následně bydlel poslední bezručický rabín, Jacob Folkmann s rodinou. Škola byla smíšená, přičemž počet chlapců a dívek byl přibližně stejný. Do školy jich v r. 1873 docházelo 43 ve věku od 5 do 12 let. Délka výuky byla různá, nejvíce dětí absolvovalo pouze roční či dvouletou docházku, 5 dětí školu navštěvovalo 3 roky a 1 děvče dokonce 4 roky.

Na základě dochovaných archiválií nelze jednoznačně určit po jakou dobu škola skutečně vyvíjela samostatnou činnost, neboť datace archiválií neznámá dobu její existence. Výuka „izraelitského“ náboženství v každém případě pokračovala i poté, co děti židovských obyvatel docházely do bezručické smíšené obecné a měšťanské školy, ačkoliv jich stále ubývalo. Ještě ve školním roce 1931/32 byli 2 žáci tohoto vyznání v měšťance a 1 v obecné škole, ve školním roce 1937/38 už věrouku absolvoval jediný žák měšťanky.

II. Vývoj a dějiny archivního soubor

Není pochyb, že i v židovských školách bývala vedena a ukládána základní agenda týkající se evidence a prospěchu žáků, případně provozních věcí. Z činnosti bezdružické židovské školy se ovšem dochovalo pouhé torzo, na jehož základě nelze o souboru vyvozovat další závěry. Archiválie byly do Okresního archivu Stříbro převzaty pravděpodobně z bezdružické poválečné školy po skartaci provedené dne 4. května 1956 v rámci dokumentů z činnosti Obecné a měšťanské školy (německé) Bezručice. Ostatní archiválie původce jsou dosud neznámé.

III. Archivní charakteristika archivního souboru

Dokumenty bezdružické židovské obecné školy byly vytříděny v rámci inventarizačních prací z archivního souboru Obecná a měšťanská škola (německá) Bezručice, EL NAD 224. V někdejší Okresním archivu Stříbro se ocitly společně s dokumenty uvedené školy patrně v r. 1956. Pro soubor byl zaveden vlastní EL NAD 1076.

Do inventarizace byl zahrnut veškerý archivní materiál původce. S ohledem na neexistující spisový plán a torzovitost dochovaných dokumentů (pouze třídní katalog a školní matrika z let 1873 – 1882), byl inventární seznam vyhotoven dle základního pořádacího schématu.

V průběhu pořádání nebyly navrženy žádné písemnosti k vnitřní skartaci.

Dochované archiválie jsou kategorie II.

Jazykem archivního souboru je němčina.

Fyzický stav archivního souboru je dobrý.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního souboru

Ačkoliv se z činnosti bezdružické židovské školy dochovaly pouze 2 archiválie, je celý archivní soubor badatelsky využitelným zdrojem informací ke studiu dějin bezdružické židovské obce, místního školství, resp. v širším měřítku dějin města. Vhodně doplňuje informace obsažené v souboru Archiv města Bezručice, konkrétně obecní kronice, a v souborech ostatních bezdružických škol. Může posloužit i ke zpracování dějin regionu z řady úhlů pohledu. Archiválie obsahují údaje, které lze využít např. i k národnostním, sociálním, demografickým a dalším tématům.

V. Záznam o uspořádání archivního souboru

Archiválie souboru Židovská obecná škola Bezručice 1873 – 1882 uspořádala, úvod napsala a inventář sestavila v květnu 2007 PhDr. Markéta Novotná ve Státním okresním archivu Tachov.

V Tachově, 30. května 2008

PhDr. Markéta Novotná

Příloha č. 1 – Seznam použitých pramenů a literatury

Busl F., Janda-Busl I.: Die Geschichte der jüdischen Gemeinde in Weseritz, in: Quellen und Erörterungen 5, Pressath 2006

Dobeš J., Hledíková Z., Janák J.: Dějiny správy v českých zemích, Praha 2005

Havelka F., Placht O.: Příručka školské a osvětové správy, Praha 1934

Lerch F.: Náš rodný kraj. Vlastivěda bezdružického soudního okresu a jeho okrajových částí, Plzeň, 2002

Soupis židovských rodin v Čechách z r. 1793 IV., Praha 2004

Über Grenzen hinweg, Geisenfeld 1964

Weidl G.: Heimatkunde des politischen Bezirkes Plan, Planá 1896

Příloha č. 2 – Seznam použitých zkratk

b. d.	bez datace
bm	běžný metr
čp.	číslo popisné
EL NAD	evidenční list národního archivního dědictví
ŽOŠ	židovská obecná škola
r.	rok
Ř. z.	Říšský zákoník

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jednotka
---------	-------	---------------	----------------

Úřední knihy

1	Třídní katalog (Ausweis des Schulbesuches)	b. d.	K 1
2	Školní matrika (Hauptmatrik)	1873 – 1882	K 2

Název archivu:	Státní okresní archiv Tachov
Název archivní pomůcky (archivního souboru):	Židovská obecná škola Bezručice
Značka archivního souboru:	ŽOŠ Bezručice
Časový rozsah:	1873 – 1882
Počet evidenčních jednotek:	2 úřední knihy
Počet inventárních jednotek:	2
Rozsah bm:	0,02
Stav ke dni:	30. května 2008
Archivní soubor zpracovala:	PhDr. Markéta Novotná
Pomůcku sestavila:	PhDr. Markéta Novotná
Počet stran:	9
Počet exemplářů:	5
Pomůcku schválila:	Mgr. Jan Edl